

WZNH



monumenten
adviescommissie
jaarverslag 2006

WZNH

monumenten
adviescommissie
jaarverslag 2006

Voorwoord

De WZNH Monumentenadviescommissie heeft haar derde jaar als zelfstandige adviescommissie voor Noord-Hollandse gemeenten afgerond. In 2006 kwam het totale aantal gemeenten dat zich door de WZNH Monumentenadviescommissie laat adviseren op 22. Tezamen legden die gemeenten 103 nieuwe bouwplannen aan de commissie voor. Daarnaast laat ook de Provincie Noord-Holland zich sinds 2005 door de WZNH monumentenadviescommissie adviseren over de 550 objecten, die de status van provinciaal monument hebben. Dit leverde in 2006 negentien nieuwe adviesaanvragen op.

De onafhankelijke toetsing en de uitgebreide planbehandeling door een commissie van externe deskundigen lijkt goed te werken gezien de gestage groei van het aantal plannen dat de commissie krijgt voorgelegd. In bijlage 1 wordt nog eens beschreven wat de veronderstelde voordelen zijn van een afzonderlijke advisering over de cultuurhistorische betekenis van een bouwplan voor een monument. De WZNH organisatie waarborgt een goede afstemming tussen het welstandsadvies en het monumentenadvies. En voorts spelen gemeentelijke plantoelichters een cruciale rol: zij zorgen er voor dat de aanvraag zo goed mogelijk gedocumenteerd aan de commissie wordt voorgelegd, ze lichten de lokale omstandigheden in de vergadering toe en ze zorgen voor een goede communicatie met de direct betrokkenen.

De grote diversiteit van adviesaanvragen maakt het werk van de adviescommissie tot afwisselend en verantwoordelijk werk. Om enkele opvallende objecten te noemen: het Fort Nekkerweg en de Hervormde Kerk in de Beemster, de watertoren van Aalsmeer, bejaardencomplex De Rusthoeve in Purmerend en het vroegere Domeinkantoor in Wieringerwerf. Maar het gros van de aanvragen betrof kleinschaliger bouwplannen voor de verbouwing van een stolpboerderij, woonhuis of winkelpand. Bij alle soorten bouwplannen voor monumenten, of het nu gaat om een dakvenster of een ingrijpende verbouwing, kijkt de commissie telkens naar het 'laadvermogen' van het monument en naar de logica van de voorgestelde ingrepen binnen de ruimtelijke context van het gebouw.

De publicatie uit 2005, "10 voor de Toekomst. Werkwijze en beoordelingsprincipes van de WZNH Monumentenadviescommissie", geldt daarbij nog altijd als basis; hierin worden deze begrippen uitvoerig toegelicht.

In het najaar van 2006 kreeg de commissie zowel een nieuwe coördinator als voorzitter. Ook in die nieuwe samenstelling wil de commissie het gesprek met de verschillende professionals blijven voeren over de belangrijke thema's die zich voordoen in de monumentenzorg. Zo kunnen de beschermde stads- en dorpsgezichten een interessant gespreksthema zijn, net als het herbestemmen van religieus erfgoed. Maar bovenal wil de Monumentenadviescommissie inspirerende en afgewogen adviezen blijven verstrekken over de monumenten van Noord-Holland.

Alkmaar, april 2007

mw. drs. D. van Hoogstraten, voorzitter van
de WZNH Monumentenadviescommissie
dr. ir. N. de Vreeze, directeur WZNH

Inhoud

pagina 5	Inleiding
6	1. Beoordelingskader en indieningvereisten
7	2. Bouwplannen
8	3. Enkele monumentenplannen en thema's per gemeente
20	4. Provinciale monumentenplannen
22	5. Bijzondere projecten
27	Bijlage I
	Waarom een WZNH Monumentenadviescommissie?
29	Bijlage II
	Aangesloten gemeenten en plantoelichters
31	Bijlage III
	Curriculum Vitae Commissieleden



Inleiding

De Monumentenadviescommissie van de Stichting Welstandszorg Noord-Holland werd in september 2003 geïnstalleerd. De commissieleden zijn benoemd door de Stichting WZNH volgens de voor welstandscommissieleden gebruikelijke contractuele en financiële regelingen. De monumentenadviescommissie telt in totaal vijf leden, onder wie de voorzitter, en is samengesteld uit architectuurhistorici en (restauratie-)architecten. Deze specialisten zijn goed op de hoogte van de actuele ontwikkelingen in het brede werkerrein van de monumentenzorg en de hedendaagse instandhoudingspraktijk. Zij brengen ieder hun specifieke expertise, vakkenis en ervaring in bij de behandeling en beoordeling van de monumentenplannen en de advisering over deze bouwvoorvragen. In de maandelijkse vergadering van de monumentenadviescommissie hebben telkens de voorzitter en twee roulerende leden zitting. De commissie wordt ondersteund door de commissiecoördinator.

De samenstelling van de monumentenadviescommissie wijzigde in 2006. In het najaar van 2006 heeft Ana van der Mark de functie van commissiecoördinator overgenomen van Rommy Zaal. Vrijwel tegelijkertijd vond ook een voorzitterswisseling plaats. Na drie jaar zegde voorzitter van het eerste uur Marinke Steenhuis de commissie vaarwel om vervolgens aan te treden als gewaardeerd bestuurslid van WZNH. Dorine van Hoogstraten volgde haar op als voorzitter van de Monumentenadviescommissie. Voorzitter en coördinator kunnen nog altijd steunen op de vaste 'pool' van ervaren experts die gezamenlijk de commissie vormen.

De samenstelling van de commissie was als volgt:

- ~ mw. drs. M. Steenhuis (voorzitter tot oktober 2006), stedenbouw- en landschapshistoricus
- ~ mw. drs. D. van Hoogstraten (voorzitter vanaf oktober 2006), architectuurhistoricus
- ~ mw. drs. M. Beek, architectuurhistoricus
- ~ mw. M. van Haaren, architect
- ~ mw. ir. N. de Jong, architect
- ~ Ir. H. Kodde, architect

Om de inhoudelijke en procedurele verantwoordelijkheid van de Stichting WZNH voor het uitbrengen van onafhankelijke en deskundige monumentenadviezen aan gemeentebesturen te accentueren is als vergaderlocatie voor de Monumentenadviescommissie vooralsnog het WZNH kantoor te Alkmaar aangewezen. Indien in de toekomst meer gemeenten hun bouwvoorplannen voor monumenten ter advisering aan de WZNH Monumentenadviescommissie voorleggen zal worden overwogen om periodiek ook op andere locaties in de provincie te vergaderen. Na een korte overgangperiode van enkele maanden in 2003, waarin drie vergaderingen werden uitgeschreven, vergadert de commissie sinds 1 januari 2004 eenmaal in de maand. Per 1 januari 2006 vergadert de commissie op de laatste woensdag van de maand. Indien noodzakelijk, kan een tweede vergadering in de maand worden uitgeschreven. De vergaderingen verlopen volgens een met de deelnemende gemeenten afgesproken tijdsplanning, die tevens de grondslag vormt voor de kostenberekening van de monumentenadviezen.

In 2006 waren de volgende gemeenten aangesloten bij de Monumentenadviescommissie: Aalsmeer, Beemster, Bennebroek, Castricum, Diemen, Drechterland, Enkhuizen, Harenkarspel, Heemskerk, Heemstede, Muiden, Noorder-Koggenland, Obdam, Oostzaan, Ouder-Amstel, Purmerend, Schermer, Wervershoof, Wester-Koggenland, Wieringermeer, Wijdmeren en Zeevang. De deelnemende gemeenten hebben de aanwijzing van de Stichting WZNH tot monumentenadviescommissie ex art.15 van de Monumentenwet vastgelegd in hun gemeentelijke monumentenverordening of in een raadsbesluit. Naast de deelnemende gemeenten kan sinds 2005 ook het provinciale bestuur van Noord-Holland als deelnemer worden genoemd.

De basis voor de beoordeling van de bouwplannen door de Monumentenadviescommissie wordt gevormd door de intentie en de richtlijnen van de Monumentenwet 1988, de provinciale Verordening op het behoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten in Noord-Holland en de gemeentelijke monumentenverordeningen.

De behandeling van plannen verloopt doorgaans van groot naar klein. Eerst komt de context van het gebouw aan de orde, dan het gebouw zelf en de detaillering. De beoordeling vindt primair plaats vanuit het streven naar behoud van de monumentale waarden van het monument.

De context van het monument

Het gebouw in de grotere context en in zijn directe omgeving, waarbij topografische gegevens en overige omgevingsinformatie van groot belang zijn, zoals kaartmateriaal, (lucht)foto's van het gebied, het straatbeeld en de belendingen;

Monument en monumentale waarden

Het gebouw zelf, waarbij in de redengevende omschrijving van het monument min of meer gedetailleerde beschrijvingen en waarderingen zijn opgenomen over het exterieur en/of het interieur en derhalve over de monumentale waarden;

Detaillering

Detaillering waarbij de vraag speelt of er bij de beoogde ingreep in het gebouw sprake is van aantasting van de monumentale waarden in details. Zo is er aandacht voor bijvoorbeeld materiaalgebruik en -toepassing, metselverbanden, houtconstructies, dakbedekking, vensters en kozijnen. Het streven is steeds behoud van het oorspronkelijke materiaal; alleen indien noodzakelijk is vervanging in de oorspronkelijke vormgeving toegestaan.

De indieningvereisten voor bouwplannen voor monumenten zijn afgestemd op de systematiek van de hiervoor beschreven aspecten van de planbeoordeling. De bouw aanvragen dienen voorzien te zijn van de volgende bescheiden en gegevens:

- ~ de redengevende omschrijving van het monument;
- ~ tekeningen van de bestaande toestand (waaronder alle gevelaanzichten);
- ~ tekeningen van de nieuwe toestand (waaronder alle gevelaanzichten);
- ~ een goede werkomschrijving met aanduiding van voorgenomen aanpak en werkwijze, de toe te passen constructie, detaillering, materialen en kleuren;
- ~ een situatietekening;
- ~ foto's van het monument in context, van exterieur en bij interne wijzigingen ook van het interieur, zowel actuele als historische foto's;
- ~ relevante omgevingsinformatie (topografische gegevens, foto's van de directe omgeving monument, archiefphoto's);
- ~ relevante informatie uit de welstandsnota, verordening, gebiedsbeschrijving, beeldkwaliteitplan, bestemmingsplan en dergelijke;
- ~ indien aanwezig: oorspronkelijke ontwerptekeningen en ander archiefmateriaal.

Evenals bij de welstandscommissies van de WZNH hecht de Stichting WZNH ook bij de monumentenadviesering groot belang aan de rol van de plantoelichters van de gemeenten. Van hen wordt verwacht dat zij de Monumentenadviescommissie optimaal informeren. Leden van historische verenigingen, architecten, aanvragers en overige betrokkenen zijn in de vergadering van harte welkom om hun zienswijze over het bouwplan aan de Monumentenadviescommissie kenbaar te maken.

2. Overzicht van behandelde plannen

In 2006 adviseerde de Monumentenadviescommissie aan 22 gemeenten over bouwplannen aan geregistreerde monumenten. In totaal werden in de vergadering van de commissie 122 nieuwe bouwplannen behandeld. Het totaal aantal nieuwe bouwplannen van 122 laat zien dat het werk van de commissie een stijgende lijn vertoont. In voorgaande jaren werden respectievelijk 110 (2005) en 108 (2004) nieuwe bouwplannen besproken.

Tabel aantal voorgelegde nieuwe bouwplannen

	2006	2005	2004
~ Aalsmeer	7	2	3
~ Beemster	3	8	3
~ Bennebroek	1		
~ Castricum	11	9	4
~ Diemen			
~ Drechterland	4		
~ Enkhuizen	15	18	20
~ Harenkarspel	4	1	2
~ Heemskerk	4	4	7
~ Heemstede	4		
~ Muiden	9	4	2
~ Noorder-Koggenland	10	17	21
~ Obdam		4	3
~ Oostzaan			1
~ Ouder-Amstel	1		
~ Purmerend	12	5	10
~ Schermer		1	0
~ Wervershoof		1	0
~ Wester-Koggenland	1	1	4
~ Wieringermeer	1		
~ Wijdmeren	14	15	28
~ Zeevang	2		
~ Provincie NH	19	20	0
Totaal aantal nieuwe bouwplannen	122	110	108

3. Enkele monumenten- plannen en thema's per gemeente

Door enkele gemeenten werden dit jaar geen bouwplannen of beleidsthema's ter advisering aan de commissie voorgelegd. Deze gemeenten worden in dit hoofdstuk dan ook niet genoemd. Het gaat om Diemen, Obdam, Oostzaan, Schermer en Wervershoof.



Aalsmeer

De gemeente Aalsmeer diende in 2006 zeven plannen ter beoordeling in. Eén plan had betrekking op een rijksmonument waarvoor in 2005 al een bouwplan was besproken.

Langhuisstolp

Dit plan kent een lange voorgeschiedenis en werd reeds in het jaarverslag van 2005 besproken. Het betreft een aanbouw aan een voormalige langhuisboerderij op de plaats van de vroegere kapberg. In 2006 is het plan opnieuw aan de commissie voorgelegd omdat het pand dubbel bewoond gaat worden. Het nieuwe volume wordt sober uitgevoerd en krijgt aan drie zijden de uitstraling van een schuur, bedekt met rabatdelen waarin horizontale sleuven zijn opengelaten voor lichttoetreding. Het onderscheid tussen oud en nieuw wordt onder andere gezocht in het verschil in dakbedekking: riet en pannen. De achterzijde, niet zichtbaar vanaf de openbare weg, is geheel transparant. Op deze wijze uitgevoerd zijn oud en nieuw duidelijk van elkaar te onderscheiden maar tegelijkertijd grijpen zij in elkaar.

Watertoren

De watertoren van Aalsmeer werd in 1927 gebouwd door architect Hendrik Sangster. De toren is vijftig meter hoog, bedekt met een koperen dakbedekking en gedecoreerd met ornamenten in Art Deco stijl. De watertoren vormt een beeldbepalend element aan de Westeinderplassen. Het idee om de watertoren commercieel te exploiteren werd in het verleden door de Gemeenteraad afgewezen. Er zijn nu plannen om de toren een aantal keren per jaar open te stellen voor het publiek. Door middel van een preadvies wordt de commissie gevraagd mee te denken over het aanpassen van de trappen en bordessen in verband met de arbo- en veiligheidseisen. De commissie is van mening dat de aanwezige spiltrappen een gave industriële constructie vormen waaraan alleen ingetogen toevoegingen mogen worden aangebracht. Zij stelt dan ook voor het karakter niet aan te tasten en een extra reling toe te voegen die zo transparant mogelijk wordt uitgevoerd.

De villa van architect W. Maarse jr.

De karakteristieke villa, die nabij de watertoren aan het water ligt, is in twee fases gebouwd tussen 1934 en 1938 als woonhuis van de architect zelf. De huidige bewoners willen het huis uitbreiden met een serre en een veranda. Omdat de commissie meer historisch materiaal nodig heeft om de plannen te kunnen beoordelen, zoekt de ontwerper net zo lang tot hij de oorspronkelijke tekeningen heeft opgedoken. Door de transparantie van de nieuwe aanbouw - waardoor de structuur van het oorspronkelijke pand beleefbaar blijft - kan de commissie instemmen met de uitvoering van het plan.



Beemster

In de gemeente Beemster is de dorpskern van Midden-Beemster aangewezen als beschermd dorpsgezicht. De gemeente heeft de Monumentenadviescommissie in 2006 vier plannen ter beoordeling voorgelegd, waarvan drie nieuwe en één in herhaling. Het betrof hier verbouwingen aan stolpboerderijen en een aanbouw aan een bijzonder monument.



Hervormde Kerk van Hendrick de Keijser

Sinds de oprichting van de Monumentenadviescommissie is zij betrokken geweest bij de restauratieplannen van deze zeventiende-eeuwse kerk. In 2005 kwam het kerkbestuur met het voorstel een nieuwbouw aan de zuidzijde van het gebouw te realiseren. Deze nieuwe aanbouw zou de hoofdentree moeten worden en ruimte bieden aan niet-kerkelijke activiteiten en sanitaire voorzieningen. Uit het indertijd gegeven preadvies blijkt dat de commissie onder de indruk was van de zorgvuldigheid en de ambitie waarmee de hele operatie wordt aangepakt.

In februari 2006 lag het definitieve bouwplan voor. Op ruime afstand van de kerk en daarmee verbonden door een transparante gang, wordt een eveneens transparante nieuwbouw gerealiseerd. Deze wordt uitgevoerd in glas gevat in betonnen kolommen afgewisseld met aluminium stijlen. Het hoogteverschil - de kerk ligt op een terp - wordt opgelost door het souterrain zich te laten voegen naar het oplopende terrein van de terp. Dat vindt de commissie een goede oplossing. De eerder voorgestelde dakbedekking van riet waartegen de commissie bezwaar had gemaakt is in het

definitieve ontwerp vervangen door keramische leipannen. Op deze manier uitgevoerd onderscheidt de nieuwbouw zich van de kerk maar is hij er toch mee verbonden. De kerk blijft dominant in beeld en zo vrij mogelijk, evenals de zichtlijnen naar het dorpsplein.



Van boerderij tot zorginstelling

Een verschijnsel waar de commissie de laatste tijd steeds vaker mee geconfronteerd wordt is de functieverandering van boerderij met agrarische functie tot zorgboerderij. Hierbij kan een gespannen verhouding ontstaan tussen het programma van eisen en de spankracht van het monument. Er is een grens aan wat een gebouw aan wijzigingen kan hebben voordat de essentie verloren gaat. Een stolpboerderij als agrarisch gebouw heeft een aantal vaste kenmerken, zoals het vierkant als centrale draagconstructie, de hiërarchie van de gevels met de daarbij behorende vensters en toegangsdeuren en een gesloten piramidevormige dak. Iedere verbouwing dient rekening te houden met deze specifieke elementen, die de stolp als boerderijtype herkenbaar houden. Tegelijkertijd is de commissie zich er voortdurend van bewust dat hergebruik van essentieel belang is voor het voortbestaan van een gebouw. In hoeverre er bij een verbouwing concessies kunnen worden gedaan aan die kenmerkende indeling en schil van het gebouw, is een telkens terugkerend discussiepunt.

Voor de stolp bij de kruising van de Provinciale weg en de Middenweg is een functieverandering bedacht, waarbij het boereerf intact blijft zodat de gehandicapte bewoners in de tuin en de boomgaard kunnen werken. Het plan wordt in twee besprekingen goedgekeurd. De ontwerper heeft vanaf het begin de gevels zo veel mogelijk in tact gelaten en houdt het vierkant in het zicht. Door het aanbrengen van een galerij rondom het vierkant is er toegang tot de verschillende woonunits die van elkaar gescheiden zijn door wanden. Voor de daglichttoetreding is een oplossing gevonden door een venster in de zijwang van de klokgevel aan te brengen en de bestaande vensters in de linkerzijgevel iets te vergroten. Bovendien worden er nieuwe vensters aan toegevoegd in dezelfde ritmiek.



Bennebroek

Een hofje

Baron van Verschuer en zijn vrouw Anna Brants lieten in 1900 een complex woningen bouwen voor hulpbehoevende bejaarden naar ontwerp van de Haarlemse architect J. Wobers. In 1984 is het complex gerestaureerd waarbij de indeling van de woningen werd gewijzigd. De aanwezige Regentenkamer wordt door de gemeente Bennebroek gebruikt als trouwlocatie.

Door boktor en houtworm is de kapconstructie zo aangetast dat herstel noodzakelijk is.

Het betrokken architectenbureau heeft bouwhistorisch onderzoek gedaan en probeert de originele spanten en gordingen te behouden. Dit komt overeen met de visie van de commissie, die er naar streeft zoveel mogelijk authentiek materiaal te behouden. Op basis van het onderzoek is besloten de pannen in één keer allemaal te vervangen: van de oorspronkelijke zwarte Friese gegolfde dakpannen worden kopieën gemaakt. De nokpannen lagen in het cement, maar bij de restauratie wordt een stuk folie onder de pannen gelegd voor de ventilatie. De dakkapellen en ramen worden in originele staat hersteld. De commissie is ervan overtuigd dat deze restauratie met grote zorgvuldigheid wordt uitgevoerd.

Castricum

De gemeente Castricum bood de Monumentenadviescommissie dertien plannen aan waarvan elf nieuwe en twee in herhaling. Bijzonder was de behandeling van vier toekomstige gemeentelijke monumenten. Het onderzoek naar de samenstelling van de gemeentelijke monumentenlijst is eind 2006 afgerond. Omdat twee commissieleden van de WZNH Monumentenadviescommissie bij het onderzoek betrokken waren is een kort verslag van het onderzoek te lezen in hoofdstuk 5: bijzondere projecten.

Een monument in spe

Een goed voorbeeld van zorgvuldig omgaan met een toekomstig monument is de restauratie van een achttiende-eeuwse stolpboerderij die zowel van binnen als buiten nog

gaaf is. De aanpak is terughoudend. Het achterstallige onderhoud aan de constructie wordt weggewerkt door metsel- en voegwerk gedeeltelijk te herstellen. Waar noodzakelijk wordt het houtwerk vervangen in de oorspronkelijke vorm. In het interieur worden enkele aanpassingen gedaan om het wooncomfort te verbeteren. De architect zegt toe eerst kleuronderzoek te doen alvorens het pand te laten schilderen. Samen met de commissie verwondert hij zich over de gaafheid van deze boerderij, die tot ieders verbazing nog geen monumentenstatus heeft.

Afvoeren van de gemeentelijke monumentenlijst

Hoe het ook anders kan gaan laat de geschiedenis van een monumentale boerderij zien die voorkwam op de gemeentelijke monumentenlijst van Akersloot. Voor de stolp, die bouwkundig in slechte staat was, heeft de commissie in 2005 vier maal plannen besproken die moesten leiden tot restauratie en het opsplitsen in twee wooneenheden. In haar laatste advies over dit plan benadrukte de commissie dat het uitgangspunt de authenticiteit van het pand moet zijn en dat behoud gaat voor reconstructie of zelfs nieuwbouw: demonteren en herbouwen is ongewenst.

In juni 2006 krijgt de commissie desondanks te horen dat het pand in overleg met de gemeentelijke bouwkundig inspecteur is gesloopt. De commissie ziet zich genooddaakt een brief te schrijven aan het College waarin zij adviseert het pand te laten afvoeren van de gemeentelijke monumentenlijst. De Gemeente onderschrijft het standpunt van de commissie en volgt het advies op.

Dilemma in maatvoering

Voor een woonhuis uit 1850 met een latere toevoeging uit 1950 wordt de commissie een plan in twee fasen voorgelegd. In de eerste fase worden er restauratiewerkzaamheden uitgevoerd aan het bestaande bouwwerk. De tweede fase behelst het slopen van de latere aanbouw en deze vervangen door een grotere uitbouw met in het verlengde een glazen pui. De commissie geeft aan dat er een dilemma ontstaat tussen de maat van het origineel en de aanpassing tot een grotere woning. Op deze wijze uitgevoerd wordt het dakvlak



twee maal zo groot. De commissie besluit het plan voor de tweede fase aan te houden, zodat opdrachtgever en architect een oplossing kunnen bedenken die in overeenstemming is met de maatvoering.

Ensemblewaarde

De eigenaar van een woonhuis uit 1923, dat onderdeel is van een blokje van vier gelijke villa's, wil restauratiewerkzaamheden laten uitvoeren. Uitgangspunt is dat het pand zo veel mogelijk wordt teruggebracht in oorspronkelijke staat. De commissie kan op hoofdlijnen instemmen met het plan en laat weten dat het voor de gemeente van belang is dit ensemble als één geheel te beschouwen en de aanpak van het voorliggende plan als standaard aan te houden voor toekomstige verbouwingen aan de drie andere panden. Zo kan de eenheid van de vier villa's stapsgewijs versterkt worden.



Drechterland

Drechterland is nieuw aangesloten bij de WZNH Monumentenadviescommissie. Tot deze gemeente behoren sinds 1 januari 2006: Hem, Hoogkarspel, Oosterblokker, Oosterleek, Schellinkhout, Venhuizen, Westwout en Wijdenes. De gemeente legde de commissie vier plannen voor. Het betrof verbouwingen aan drie rijksmonumenten en een gemeentelijk monument. Twee plannen werden in afwachting van meer informatie door de commissie aangehouden waarna goedkeuring volgde.



Bonte knaagkever

Bij de zeventiende-eeuwse Nederlands Hervormde Kerk van Schellinkhout heeft de bonte knaagkever vernielingen aangebracht in de houten draagconstructie. De draagconstructie bevindt zich achter het plafond en om dit te kunnen herstellen wordt het houten gewelf er over drie traveeën uitgenomen. Op basis van een onderzoek van de Monumentenwacht worden er van drie trek balken slechte onderdelen vervangen. De commissie laat weten dat zij het belangrijk vindt dat alleen het aangetaste hout wordt aangepakt en dat de goede delen worden behouden. Zij gaat er van uit dat de oorspronkelijke gewelfdelen worden teruggebracht.



Stolpboerderij in Oosterblokker

De stolpboerderij was een aantal jaren terug al verbouwd tot woning. De huidige eigenaars willen meer licht in het interieur brengen door vensters en openslaande deuren aan de achterkant te maken. De commissie vindt dat er in het ontwerp te weinig rekening wordt gehouden met de logica en de hiërarchie van de stolp. In de behandeling van zij- en achtergevel is terughoudendheid gewenst, terwijl de voorgevel een echte pronkgevel is. Na collegiaal overleg met de architect komt er een meer ingetogen, aangepast plan dat ook voldoet aan de wensen van de eigenaars.

Enkhuizen

Vanaf de beginperiode van de commissie is Enkhuizen een grote leverancier van plannen. In 2006 werden vijftien nieuwe plannen ter beoordeling voorgelegd aan de Monumentenadviescommissie. Ook behandelde de commissie nog een viertal herhalingsplannen.

Van pakhuis tot woonhuis

In een smalle steeg bevinden zich twee vrijwel authentieke zeventiende-eeuwse pakhuisjes, die beide zijn beschermd als gemeentelijk monument. Het grootste van de twee is nog in redelijke staat maar het kleinste pand is dusdanig vervallen dat het gesloopt moet worden, waarna de oude materialen opnieuw zullen worden gebruikt. De belangrijkste ingreep in het grootste pakhuis betreft de verplaatsing van alle vloeren en het liften van de zolder en het dak om woonruimte te creëren. De commissie is enthousiast dat het initiatief wordt genomen om een dergelijk authentiek pand te behouden. Maar zij vindt het aantal ingrepen te fors om van een geslaagde restauratie te spreken. De restauratie komt voor de pakhuisen rijkelijk laat.

Café De Slof foto pagina 4

Café De Slof is een markant gebouw met een voorgevel uit 1730, dat is beschermd als rijksmonument en onderdeel uitmaakt van het beschermde stadsgezicht van Enkhuizen. Het vroegere woonhuis is in de jaren zeventig tot café gemaakt en sindsdien is er nauwelijks iets aan verbouwd. Als preadvies wordt de commissie gevraagd te kijken naar een uitbreiding en een interne wijziging. Omdat de kapconstructie gedomonteerd moet worden en opnieuw opgebouwd, raadt de commissie de architect dringend aan eerst bouwhistorisch onderzoek te (laten) doen alvorens zij hierover een advies kan geven.

Het belang van bouwhistorisch onderzoek

Inzicht en kennis van gebouwen is essentieel voor het werk van de commissie. Door onderzoek naar de constructie van een pand worden de aanwezige bouwmaterialen gedateerd en verschillende verbouwingsfasen van het pand herkenbaar gemaakt. Bouwhistorisch onderzoek kan leiden tot het maken van waardestellingen. Door aan te geven welke elementen van een gebouw een monumentale waarde hebben kan de commissie de opdrachtgever cq architect er op wijzen welke delen beschermenswaardig zijn en in tact gelaten moeten worden. Behouden gaat in principe altijd vóór vernieuwen.





Harenkarspel

Harenkarspel diende vier plannen in voor advies. Het betrof hier plannen aan drie rijksmonumenten en een gemeentelijk monument.

Consoliderende restauratie

Sinds 2004 wordt er gewerkt aan het herstel van de houten kapconstructie van de Oude Ursulakerk in Warmenhuizen, een rijksmonument. Ook deze kapconstructie wordt aangetast door boktorren, knaagkevers en zwammen. Bovendien zal het voeg- en metselwerk worden hersteld waar nodig. Het plan betreft ook de toren. Hoewel de kerk en de toren in verschillende handen zijn wordt de restauratie in een totaalconcept uitgevoerd. De restauratie van de toren betreft een grootschalige, consoliderende aanpak. Als maatregel tegen vogeloverlast worden de galmgaten afgesloten met mat stalen roosters.

Heemskerk

Vier plannen werden voorgelegd aan de Monumentenadviescommissie, waarvan er één een lange voorgeschiedenis kent en al beschreven is in het jaarverslag van 2005.



Einde van het verhaal van een tuinderscomplex

Er lijkt een einde te komen aan het verhaal van een illegaal gesloopte en vervolgens gedwongen herbouw van een woonhuis uit 1926, behorende tot een tuinderbedrijf. Het wordt nu gereconstrueerd op de oorspronkelijke plek. In het jaarverslag van 2005 stelde de commissie de vraag of de herbouw van de voormalige tuinderwoning nog als monument te beschouwen is of als nieuwbouw. Blijkbaar vindt de gemeente het eerste en legt een plan voor aan de commissie voor een onderkeldering van het te reconstrueren huis. De commissie merkt op dat de kelder – die als volwaardige gebruiksruimte gaat dienen – erg diep is. Zij adviseert de eigenaar een minder diepe kelder te overwegen om een evenwichtige hiërarchie in de ruimten van het huis te creëren.



Liefde voor het monument

Een bescheiden woning aan de Tolweg wordt behandeld met veel respect en gevoel voor de karakteristiek van het pand. Hoewel de aangeleverde informatie aan de magere kant is, gaat de commissie akkoord met de restauratiewerkzaamheden die door de eigenaar van het pand zelf worden uitgevoerd. Zij doet dit gezien de grote betrokkenheid van de bewoners met het monument en het feit dat de Monumentenwacht bij het plan betrokken is.

Heemstede

Deze gemeente sloot zich pas laat in het jaar aan bij de WZNH Monumentenadviescommissie en diende vier plannen in.



Bloembollencultuur

Het betreft hier een bedrijfspand, tussen 1924 – 1928 gebouwd door architect J. Zietsma. Het pand is gesitueerd op een smalle strook grond tussen de Leidsevaart en de spoorweg en keek vroeger uit over de bij het bedrijf behorende bollenvelden.

De commissie heeft geen bezwaren tegen de wijzigingen aan het interieur. Wel heeft zij grote moeite met de reconstructie van de gevel op een nieuwe plek. Een uitbreiding uit 1963 wordt gesloopt en vervangen door een reconstructie waardoor de gevel haar vroegere symmetrie weer zou terugkrijgen. De commissie beschouwt de uitbreiding van 1963 als onderdeel van de geschiedenis van het pand waardoor de symmetrie verloren is gegaan. Zij ziet daarom geen noodzaak tot reconstructie van deze symmetrie en adviseert om in de nieuwe gevel een subtiele verwijzing naar de oorspronkelijke gevel te maken. Wellicht ziet de commissie het plan in 2007 terug.

Reconstructie of vernieuwing?

Regelmatig krijgt de Monumentenadviescommissie te maken met opdrachtgevers en architecten die een gebouw willen ‘over-restaureren’ en het eigenlijk mooier willen maken dan het ooit geweest is. In de hedendaagse opvattingen over restauratie wordt het terugbrengen van een oud pand naar een vermeende ‘oorspronkelijke toestand’ doorgaans niet als gewenst beschouwd. Het monumentale karakter van een gebouw is vaak het resultaat van een reeks veranderingen die door de tijd heen tot stand zijn gekomen.

Die langzame transformatie van een monument is het gevolg van meer algemene culturele, maatschappelijke en functionele ontwikkelingen en weerspiegelt daarmee de bouwgeschiedenis. Het is interessant als die geschiedenis afleesbaar blijft, en eventueel kan daar iets nieuws aan worden toegevoegd. Terugbrengen naar één bepaalde periode of het nabootsen van historische architectuur betekent dat een keuze moet worden gemaakt voor één moment in de vaak lange geschiedenis van een gebouw. Daarmee wordt het historische monument tekort gedaan.

Muiden

Van de negen plannen voor verbouwingen aan rijksmonumenten spreken de twee plannen aan forten tot de verbeelding.



Muizenfort

In drie vergaderingen besprak de commissie een plan om van het Muizenfort een museum te maken. Hierbij zou een piramide worden gereconstrueerd waaronder een groepsschuilplaats aanwezig was. Op zich een interessant plan dat de belevingswaarde van het fort verhoogt, maar de commissie is huiverig voor een te populistische aanpak. Een dergelijk fort vraagt een sobere benadering en geen reconstructies of fantasie-uitbreidingen.

Pampus

Door verschillende interventies wil de Stichting Pampus het forteiland consolideren en geschikt maken voor evenementen. Het van oorsprong egaal grijze fort is door vochtproblemen erg aangetast. Omdat geen enkel traditioneel materiaal afdoende blijkt, wordt geprobeerd dit probleem op te lossen door toepassing van triflexpasta, een soort kunstrubber. Hoewel de commissie verbaasd is over het ontbreken van traditionele middelen om de wateroverlast tegen te gaan, laat zij zich overtuigen en stent in met de toepassing van het alternatieve triflex. Zij is benieuwd naar het verdere verloop van de restauratie.

Noorder-Koggenland

De gemeente Noorder-Koggenland bood in 2006 in totaal elf keer een plan aan de Monumentenadviescommissie aan. In één geval betrof het een herhalingsplan uit 2005. Vijf keer waren het plannen in het beschermde dorpsgezicht van Twisk. Vier andere plannen betroffen wijzigingen aan rijksmonumenten. Eén plan ging over een restauratie aan een rijksmonument in het beschermde dorpsgezicht.



Doopsgezinde Vermaning

De Doopsgezinde Vermaning uit de negentiende eeuw is aan restauratie toe. Het plan voorziet in het gedeeltelijk herstellen van pleister- en metselwerk aan het exterieur. In het interieur verzaakt de houten vloer en het stucplafond in de consistoriekamer is in slechte staat. Ook hier worden alleen onderdelen vervangen die niet meer hersteld kunnen worden. De commissie stemt in met deze voorzichtige aanpak van behoud en herstel waarbij oud materiaal zo veel mogelijk wordt behouden.



Ouder Amstel

De gemeente Ouder-Amstel diende één aanvraag voor advies in. Hoewel de commissie in principe ook adviseert over het beschermde stadsgezicht van Ouder Amstel, betrof het in dit geval een aanbouw van een serre aan de achterkant van een rijksmonument.

Purmerend

In 2006 bood de gemeente Purmerend twaalf nieuwe plannen ter advisering aan. In de meeste gevallen betrof het gemeentelijke monumenten. Heel bijzonder was het plan dat vier keer in de commissie werd besproken: de Rusthoeve.

Begrip en respect voor de oorspronkelijke architectuur

Op een prachtige locatie, aan de rand van het oude centrum, heeft architect Wieger Bruin in 1935 een bejaardencomplex gebouwd. Na een eerdere verbouwing in 1963 waarbij de woningen vergroot zijn en veel van het interieur verloren is gegaan, moet het gebouw nu opnieuw aangepast worden aan de hedendaagse eisen van de zorginstelling. De commissie is vanaf het preadvies actief bij de planvorming betrokken.

In een eerste plan zou het gebouw aan alle kanten worden uitgebreid. De commissie vroeg zich toen ernstig af wat er van de heldere opzet van het gebouw overeind zou blijven.



bouw materiaal waar mogelijk partieel te herstellen en niet alles te vervangen.

Tot ieders verbijstering blijkt in het najaar echter dat het pand tegen de grond is gegaan op het vierkant en de voorgevel na. Voor een voldongen feit gesteld maakte de commissie ernstig bezwaar tegen de gang van zaken. In overleg met de gemeente besluit de commissie dat de stolp moet worden herbouwd op basis van de goedgekeurde bouwplannen. Van hergebruik van nog aanwezige materialen kan uiteindelijk ook geen sprake meer zijn, aangezien ook de laatste resten van de boerderij tijdens een novemberstorm vernietigd worden.

Uiteindelijk stuitte de wijziging van het balkon – een architectonisch hoofdmoment boven de entree – op zoveel weerstand dat de architect besloot het hele programma te heroverwegen en te wijzigen. In het vernieuwde ontwerp is nagenoeg alles opgelost binnen de bestaande contouren. De noodzakelijke toevoegingen worden uitgevoerd in transparante materialen, waardoor de heldere en rustige karakter van het oorspronkelijke ontwerp zichtbaar blijft. Architect Eva Stache omschreef het afgelegde traject als volgt: “Voor het bereiken van een goed resultaat is het ontwerpproces van wezenlijk belang. Daarbinnen zijn klankborden een uitstekend middel om een beter beeld van het ontwerp te kunnen krijgen. De Monumentenadviescommissie heeft in het geval van de Rusthoeve de rol van een betrokken klankbord gespeeld. Tijdens de zoektocht naar een oplossing die aan alle eisen voldoet, heeft de ‘samenwerking’ met de commissie tot bijzondere inzichten geleid.”

Respectloos omgaan met een monument

Geheel anders verging het een stolpboerderij die beschermd was als gemeentelijk monument. Sinds 2005 werd een verbouwingsplan verschillende keren behandeld in de vergadering. Vanaf het begin vindt de commissie het programma van eisen overspannen en pleit zij voor het zoveel mogelijk intact laten van de oorspronkelijke structuur. Bovendien dringt zij er op aan om het aanwezige



De Doele

In het hartje van Purmerend ligt de achttiende-eeuwse Doele aan de Koemarkt. Het gebouw is gedeeltelijk beschermd als rijksmonument (tot aan de monumentale ingang) en gedeeltelijk als gemeentelijk monument. In dat laatste gedeelte wordt een wokrestaurant gevestigd. De commissie wordt om advies gevraagd voor een interne verbouwing. Ook legt de eigenaar de reclame op de voorgevel voor: een wok van ruim een meter breed, voorzien van Chinese tekens. De commissie merkt op dat een eventuele reclame-uiting beter zou moeten passen bij het Oud-Hollandse karakter van de gevel van de Doele. De eigenaar heeft dat advies ter harte genomen.

Wester - Koggenland

De gemeente diende in 2006 één bouwplan in.



Rentenierwoning

Het betrof hier een wijziging op een eerder goedgekeurd plan. De rentenierwoning uit circa 1875 wordt gerenoveerd en krijgt een nieuwe indeling van het interieur waarbij monumentale onderdelen zoals de schouw worden behouden. De wijziging betreft voornamelijk de achtergevel waar op de plek van openingen in de jaren vijftig aangebracht, vier vensters worden gerealiseerd. De commissie kan akkoord gaan met de wijzigingen op het goedgekeurde bouwplan maar vindt dat de achtergevel op deze manier uitgevoerd, voornamelijk een glasgevel wordt. Zij geeft de opdrachtgever mee het aantal en de maat van de vensters te heroverwegen om de verhouding met het muurwerk te verbeteren.

Wieringermeer

Eén plan dient de gemeente Wieringermeer in bij de commissie - en dat betreft dan ook een uniek gebouw dat nauw verbonden is met de geschiedenis van de inpoldering. Het plan werd twee keer besproken in de Monumentenadviescommissie.



Domeinkantoor

Het voormalige Domeinkantoor (1941-1942) is een kantoorgebouw uit de tijd van de Zuiderzeewerken. Het is gesitueerd op een beeldbepalende plek in Wieringerwerf. De eigenaar wil in het bestaande gebouw acht luxe appartementen realiseren en in een aangrenzend nieuw te bouwen gedeelte komen nog eens twintig appartementen. De commissie richt zich bij haar advisering allereerst op het monument waar zowel in het in- als het exterieur wijzigingen gaan plaatsvinden. Uit de plannen blijkt dat de architecten zich hebben verdiept in de kwaliteiten van het monument en zoveel mogelijk respect betrachten voor de hoofdstructuur van het kantoorpand. De voorgevel blijft in grote lijnen in tact. De commissie heeft moeite met de forse ingrepen in de achtergevel waar serres, een buitentrapp en een liftopbouw gerealiseerd worden, die deels noodzakelijk lijken te zijn vanwege een nabijgelegen verkeersweg die geluidsoverlast veroorzaakt. Aanpassingen in de uitwerking van de achtergevel zijn nog noodzakelijk. De commissie vindt het plan ambitieus en hoopt het terug te zien in 2007.

Monumenten- en welstandsadvisering

Bij het voormalige Domeinkantoor werd de Monumentenadviescommissie niet alleen om advies gevraagd over de verbouwing van het monument zelf, maar eveneens over de vraag in hoeverre de geplande nieuwbouw aansluit bij de monumentale waarden van het bestaande kantoorgebouw. In een dergelijk geval kijkt de Monumentenadviescommissie primair naar het volume en de hoofdvorm van de nieuwbouw in relatie tot de bestaande architectuur. Bij de eerste planbespreking toonde de architect een ontwerp dat wat betreft volume en vormgeving nogal concurreerde met het monument. Door de toepassing van grote ramen en halfronde bogen vroeg het veel aandacht.

De tweede keer diende de architect een meer ingetogen plan in en was er meer afstand gecreëerd tot het monument. Tegen dit plan had de commissie vanuit het oogpunt van het monument geen bezwaar. De Monumentenadviescommissie doet geen uitspraak over de eigenlijke architectuur van het nieuw te bouwen gedeelte, dat is ter beoordeling door de welstandscommissie.

Wijdmeren

De gemeente Wijdmeren legt ieder jaar veel plannen voor aan de Monumentenadviescommissie. Het afgelopen jaar werden veertien nieuwe plannen aangeboden, waaronder die voor een verbouwing aan het voormalige gemeentehuis van 's-Graveland.



Huis Westerveld

Westerveld was een buitenplaats gebouwd in 1837. Nadat het sinds 1947 in gebruik is geweest als gemeentehuis wordt het nu weer een woonhuis. Tot verbazing van de commissie heeft het geen monumentale status. Naast wijzigingen aan het gebouw wordt de commissie om advies gevraagd over de afscherming van de tuin door middel van hoge hekken en tuilmuren. Aangezien het hier om een beschermd dorpsgezicht gaat, vindt de commissie dat de vrije ligging van de bebouwing wordt aangetast evenals de doorzichten naar het achterliggende landschap. Zij adviseert daarom de hekkeren lager te maken en te voorzien van een groene haag.

Met riet gedekt woonhuis

Het met riet gedekte woonhuis uit de achttiende eeuw heeft twee jongere aanbouwen aan de noord- en zuidzijde. Een aangebouwd gedeelte, bestaande uit een houten schuur, wordt gesloopt en opnieuw opgebouwd. De andere aanbouw van steen blijft bestaan en wordt met de nieuwe aanbouw tot één geheel gemaakt. Als gevolg hiervan wordt de entree verplaatst naar de zijkant van het huis. De commissie denkt dat de ingreep zal leiden tot een verbetering van de bestaande toestand.



Zeevang

In tegenstelling tot 2005, toen Zeevang geen plannen ter beoordeling aan de commissie voorlegde, diende de gemeente het afgelopen jaar twee plannen in. Het betrof een kleine wijziging aan een rijksmonument en een voorstel tot restauratie aan de kerk van Beets.



Multifunctioneel kerkgebouw

De gehele kerk, die ook als school en raadszaal dienst doet, wordt gerestaureerd. De commissie wordt gevraagd te adviseren over het tochtportaal. Het kerkbestuur wil het portaal vervangen in een moderne vormgeving en vergroten tot tegen het transept. De commissie is niet gelukkig met de eigen vormentaal van een klein element tegen het monumentale kerkgebouw en vooral niet met het dichtbouwen van de hoek tegen het transept. Zij doet de collegiale suggestie om de uitbouw westwaarts te plaatsen. De commissie hoopt het plan in 2007 terug te zien.

4. Provinciale monumentenplannen

Sinds maart 2005 laat de Provincie Noord-Holland adviezen over bouwplannen voor provinciale monumenten opstellen door de WZNH Monumentenadviescommissie. De organisatie en administratie rondom de monumentenadvisering heeft de Provincie uitbesteed aan de Monumentenwacht Noord-Holland. De Provincie blijft eindverantwoordelijk voor alle beslissingen over monumenten die de status van een door de provincie aan gewezen monument hebben. Het monumentenbestand van de provincie kent een zeer divers karakter. Het gaat over het algemeen over monumentwaardige gebouwen en elementen in het buitengebied, zoals waterbouwkundige objecten en verdedigingswerken. Voorbeelden zijn sluisen, gemalen en pompstations, maar ook grote structuren zoals de Westfriese Omringdijk en de Stelling van Amsterdam. Ook is er sprake van bescherming van onderdelen van de Atlantic Wall die op de provinciale monumentenlijst zijn geplaatst. Daarnaast staan er op de lijst ook meer gangbare gebouwsoorten, zoals woningen en stolpboerderijen die karakteristiek zijn voor het Noord-Hollandse landschap. In 2006 werden 35 adviesaanvragen voor provinciale monumenten behandeld, waarvan het in 19 gevallen nieuwe plannen betroffen.

Fort Nekkerweg

Het Fort Nekkerweg in de Beemster (1896-1913) wordt omgetoverd tot hotel annex health center met kleine horeca en een informatiecentrum. Het fort maakt onderdeel uit van de Stelling van Amsterdam, die in 1996 werd toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst van Unesco. Het is over het algemeen niet eenvoudig om een respectvolle en tegelijk financieel haalbare invulling voor een dergelijk gesloten militair bouwwerk te vinden. De commissie is dan ook verheugd te constateren dat het voorgelegde ontwerp recht doet aan het fort, zodat een nieuw hoofdstuk kan worden toegevoegd aan de belangwekkende geschiedenis van de plek. Nadat de architect op enkele punten naar een betere oplossing heeft gezocht, zoals het parkeren en de daglichttoetreding in de ondergrondse nieuwbouw bij het fort, wordt het ontwerp goedgekeurd.

Station met woning

Een bijzonder project dat de commissie wordt voorgelegd is de restauratie van het station van Medemblik uit 1887. Al jaren dient dit aantrekkelijke gebouw als kopstation voor de stoomtram Hoorn-Medemblik. Binnen vindt de kleinschalige kaartverkoop plaats en is er een wachtruimte. Op de verdieping bevindt zich een woning. De wachtruimte en de woning moeten beide gemoderniseerd worden, maar



daarbij wordt de nodige zorgvuldigheid betracht. Het voorstel om de afwerking en de detaillering uit te voeren volgens het oorspronkelijke bestek oogst instemming van de commissie.

Hernieuwd wonen

De commissie kreeg in 2006 meerdere keren te maken met verbouwingen, uitbreidingen en restauraties van vrijstaande woonhuizen die als provinciaal monument zijn beschermd. Zo komt er een groot, laat achttiende-eeuws pand ter tafel waarvoor een nieuwe serre is ontworpen die een voorganger uit 1930 moet vervangen. Na enige studie blijkt dat de architect de noodzakelijke zorgvuldigheid in de uitvoering en detaillering betracht. Het resultaat is een ontwerp dat compositorisch wellicht beter bij het huis past dan de toevoeging uit 1930. Hiermee vormt dit plan een uitzondering op de regel dat ook toevoegingen en wijzigingen van ná de bouw vaak het behouden waard zijn. Deze kunnen het karakter en de cultuurhistorische waarde van een monument versterken. In dit geval echter kan het gebouw een zorgvuldige uitgewerkte eigentijdse toevoeging goed verdragen.

Koetshuis gered

De commissie kreeg een aantal keren plannen voorgelegd voor het hergebruik van een kleine schuur annex koetshuis in Barsingerhorn. In de eerste plannen wordt het bouwwerkje gesloopt en herbouwd als woning, met gebruikmaking van het oude materiaal. De opdrachtgever is van mening dat dit een verbetering zou betekenen van het ensemble van het koetshuis met boerderij en andere bouwwerken. Maar juist de uitzonderlijke plaatsing van dit koetshuis binnen het provinciale beschermde dorpsgezicht en de originele verschijningsvorm maakt het zo bijzonder. Als de eigenaar een andere architect inschakelt, ontstaat een plan voor het omvormen van het koetshuis tot woning, dat zich wél richt op behoud en herstel van de monumentale waarden van het pand.



5. Bijzondere projecten

Monumentwaardigheid

De Monumentenadviescommissie wordt in 2006 gevraagd om een aantal bijzondere adviezen uit te brengen. Diverse gemeenten vragen de commissie om te adviseren over de vraag of een gebouw al dan niet monumentwaardig is. Soms komt deze adviesvraag voorafgaand aan een (ingrijpende) bouwaanvraag ter tafel; soms komt de vraag van buitenaf, en treedt de commissie op als objectieve derde als er verschillende visies op een onderwerp zijn.

Crayenesterschool Heemstede

Vanuit Heemstede komt een adviesvraag betreffende de monumentwaardigheid van de Crayenesterschool. De commissie besluit dat een bezoek van de commissiecoördinator aan de school nodig is om de situatie en de staat van het pand goed te kunnen beoordelen. De school blijkt met name van stedenbouwkundig belang, aangezien hij een karakteristiek en beeldbepalend element

in de omgeving vormt. Bovendien is het werk van architect Korringa van belang voor de lokale gemeenschap. Naar aanleiding van de bevindingen van de coördinator besloot de commissie de gemeente te adviseren de school op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Third opinion Amsterdam

Op verzoek van het Amsterdamse stadsdeel De Baarsjes brengen leden van de Monumentenadviescommissie een 'third opinion' uit over de monumentwaardigheid van de Chassékerk met pastorie. De kerk wordt in 1924-1926 door K.P. Tholes gebouwd en staat sinds enige tijd leeg. Verschillende betrokken partijen worden het niet eens over de toekomst van het ensemble: sloop en nieuwbouw of herbestemming. Twee verschillende instanties hebben verschillend geoordeeld over de monumentwaardigheid van het gebouw. Als onafhankelijke derde partij oordeelt de Monumentenadviescommissie dat de Chassékerk een karaktervol element in de wijk vormt, dat als zodanig



gewaardeerd dient te worden. Hij fungeert als een drager van identiteit, vormt een herkennings- en oriëntatiepunt en een kwalitatief ankerpunt in het stedelijk weefsel. Bovendien was (en is) de architectonisch interessante kerk als onderdeel van een groter complex van rooms-katholieke voorzieningen een plek met een grote symbolische betekenis voor de lokale bevolking. Alles in overweging nemende, raadt de commissie het stadsdeel aan om de kerk met pastorie als gemeentelijk monument te beschermen.

Excursie naar Castricum

De zomerexcursie van 2006 gaat naar Castricum, waaronder tevens de dorpen Akersloot, Bakkum, de Woude en Limmen vallen. Namens de gemeente zijn onder meer wethouder Ber Hes aanwezig, alsmede onze vaste plantoelichter Harry Venema. Namens WZNH is Noud de Vreeze van de partij, terwijl ook de voltallige Monumentenadviescommissie met commissiecoördinator Rommy Zaal deelneemt aan de excursie.

De dag gaat van start in de instelling GGZ Dijk en Duin, met een ontvangst door mevrouw D. van Beek, manager vastgoed, en haar collega communicatie H. van der Mespel. Na een toelichting op het Masterplan voor de herstructurering van het terrein en de gebouwen, maakt de commissie een wandeling over het terrein. Dijk en Duin is aan het begin van de twintigste eeuw als psychiatrisch ziekenhuis Duin en Bosch ontworpen door architect W.F.M. Poggenbeek in samenwerking met J. Scholtens, hoofdingenieur van Provinciale Waterstaat. Het ziekenhuisterrein was zelfvoorzienend, er was een kerk, een begraafplaats, een watertoren en zelfs een elektriciteitscentrale. Het gebied is door de eeuw heen uitgegroeid tot een fascinerende staalkaart van verschillende typen gebouwen én van de ontwikkeling van de ziekenhuisarchitectuur. Hoewel het Masterplan uitgaat van het toevoegen van woningbouw en zorgfuncties op het terrein, en het behoud van de monumenten en het landschapspark belangrijke doelstellingen zijn, blijkt er geen cultuurhistorische inventarisatie en analyse aan het Masterplan ten grondslag te liggen. Wel zijn er de monumentenbeschrijvingen en is het terrein rijksbeschermd landschap.

De commissie krijgt het idee dat er bij het onderbrengen van het programma niet of nauwelijks vanuit de bestaande gebouwen is geredeneerd. Zij constateert een diepe afschuw bij Dijk en Duin voor gebouwen uit de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw, en vindt het lastig om een voorstelling maken van de 'nieuwbouw in stijl' die de organisatie voor zich ziet. Een omissie is voornamelijk het achterwege blijven van communicatie met de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. Voorgesteld wordt om een gesprek te entameren tussen Dijk en Duin, de RACM en de WZNH-Monumentenadviescommissie.



Met de bus wordt de excursie vervolgd naar verschillende monumentale gebouwen in Akersloot met Harry Venema als reisleader. Onderweg wordt de Sluisweg aangedaan. Hier is, ondanks aandringen van de commissie op het behoud en herstel, een monumentale stulp gesloopt en vervangen door nieuwbouw. De commissie maakt bezwaar tegen de gang van zaken, waarbij een gemeentelijke ambtenaar een steekje heeft laten vallen door een sloopvergunning af te geven terwijl er nog geen monumentenvergunning tot sloop was verstrekt. De nu opgetrokken nieuwbouw heeft weliswaar een piramidevormig dak, maar dat is de enige referentie aan de vroegere stulp.



In Akersloot gaat het via de Kerklaan, de Meerweg en de Geesterweg naar de kabelpont, die ook gemeentelijk monument is. In De Woude, een buurtschap op een eiland dat alleen met een pontje of per schip bereikbaar is, wordt geluncht en gewandeld. Kenmerkend is het grote aantal boerderijen en boerderij-achtige gebouwen, waaronder nauwelijks monumenten. De Woude is voornamelijk uniek als landschappelijk element. In het verleden is een proces gestart om De Woude aan te wijzen tot beschermd dorpsgezicht, maar dat is (nog) niet voltooid. Enkele vrijwel onaangetaste stolpen zijn opgenomen op de lijst van potentiële gemeentelijke monumenten.

De tocht door Castricum en omstreken heeft de commissie geïnspireerd en geconfronteerd met de diversiteit van de materie waarover zij adviseert: van landschappen tot architectonische objecten, en van stolpboerderijen die ondanks hun beschermde status worden gesloopt tot pittoresk gehuisveste zorginstellingen die moeten vernieuwen.

Beschermde stads- en dorpsgezichten

Ook in 2006 ontving de commissie verschillende aanvragen tot wijziging van monumenten of erven rondom monumenten in beschermde stads- en dorpsgezichten. Zoals bijvoorbeeld in Barsingerhorn (zie foto) en in Twisk, waar het dorpsbeeld bepaald wordt door de kenmerkende sloot met bomen, met daarachter een strook gras vóór ieder huis. Het is een van de onderdelen die bij het opstellen van de nota behorende bij het beschermd dorpsgezicht in de jaren zeventig, werd aangemerkt als beeldbepalend. Noord-Holland kent een tiental beschermde stads- en dorpsgezichten. Het is opvallend dat slechts een gering aantal van de beschermde stads- en dorpsgezichten regelmatig terugkeert in de commissie. Of een aanvraag in een beschermd stads- of dorpsgezicht in de Monumentenadviescommissie wordt ingebracht, lijkt af te hangen van de betreffende plantoelichter. En dat zou anders kunnen, zo meent de commissie.

De geringe aandacht die gemeenten besteden aan hun beschermde dorpsgezichten, zou goed te maken kunnen hebben met de onduidelijkheid omtrent de formele juridische status ervan. Lang niet alle gebouwen in een beschermd stads- of dorpsgezicht zijn aangewezen als monument. Het is derhalve niet helder voor welk type ingreep de gemeente toestemming dient te vragen aan de Monumentenadviescommissie. Een afgewogen inhoudelijke toetsing is lastig, omdat een overzicht van de nota's die bij instelling van de bescherming werden opgesteld, ontbreekt. Een nader onderzoek naar deze vragen is gewenst. Het zou interessant zijn om het instrument van de beschermde stads- en dorpsgezichten een stap verder te brengen door de wet- en regelgeving serieus te onderzoeken en te bepalen of de bijbehorende nota's, die soms meer dan dertig jaar oud zijn, in het licht van de huidige dynamiek in dorpen en stadskernen herzien moeten worden. Eén gebouw vraagt immers een andere benadering dan een ensemble, een reeks van gebouwen in een onderlinge ruimtelijke samenhang. De RACM heeft zich in de Commissie Bescherming en Ontwikkeling onder voorzitterschap van John Wevers tevens over de kwestie gebogen. Op 10 mei 2007 is er, in samenwerking met Kenniscentrum R-MIT, een symposium aan het onderwerp gewijd op de TU Delft waar een aantal commissieleden vertegenwoordigd was.

Een monumentenlijst voor Castricum

In juni 2005 geeft de gemeente Castricum aan WZNH opdracht tot het opstellen van een gemeentelijk monumentenregister. WZNH betreft op haar beurt drie bureaus bij het project: Beek & Kooiman Cultuurhistorie, Marina Roosebeek architect bna en Architectenbureau Marloes van Haaren. Het grootste deel van het onderzoek heeft in 2006 plaatsgevonden.

Als basis voor het opstellen van de conceptmonumentenlijst dient een groslijst van zo'n vijfhonderd panden die in mogelijk aanmerking komen voor de gemeentelijke monumentenstatus. Die groslijst is door de gemeente opgesteld in samenwerking met de historische verenigingen van Castricum, Akersloot en Limmen. Aan de hand van veldwerk wordt nog een aantal panden en complexen aan de groslijst toegevoegd, zodat het totaal op zo'n zeshonderd panden komt te staan. Ook worden terreinen geïnventariseerd die eventueel cultuurhistorische of archeologische waarde hebben. De inventarisatie heeft een groslijst opgeleverd van veertien interessante terreinen en landschappelijke elementen.

De onderzoekers kennen als eerste de panden van de groslijst door middel van veldwerk een waarderingscode toe. Bij het uiteindelijke opstellen van de concept-

monumentenlijst gaan zij in eerste instantie uit van de diverse typen objecten: (stolp)boerderijen en bijgebouwen, woonhuizen, villa's, arbeiderswoningen, café-restaurants en winkels, bollenschuren, kerken en andere religieuze objecten, overige objecten.

Ook telt in de overwegingen mee of de geschiedenis van de gemeente in het geheel van de gekozen objecten en terreinen voldoende tot uitdrukking komt. Daartoe verdelen zij de gemeente in landschappelijke zones, met bijbehorende bedrijvigheid: de kustzone, duingebied met bos, strandwallen en strandvlakten, het veenweidegebied en het Alkmaardermeer.

De conceptmonumentenlijst wordt becommentarieerd door de Monumentenraad. Als gevolg daarvan besluiten de onderzoekers in de conceptlijst niet louter de meest waardevolle objecten op te nemen, maar ook een aantal objecten die wellicht waardevol kunnen zijn, maar die nog nader onderzocht moeten worden voordat een duidelijke uitspraak gedaan kan worden. De groslijst omvat uiteindelijk 645 objecten. Daarvan behoorden er 160 tot de selectie: 132 objecten krijgen de hoogste waardering en 28 moeten nader onderzocht worden.

De volgende fase van het project betekent dat de onderzoekers de panden die op de conceptlijst staan van binnen bekijken en fotograferen. Bovendien verzamelen zij aanvullende informatie aan de hand van gesprekken, historische kaarten, literatuur en archieven. Zo brengen zij informatie bijeen over de algemene geschiedenis van het pand, het bouwjaar, de architect, de bouwer, de opdrachtgever en de bouwgeschiedenis. Op grond van deze nieuwe informatie passen zij de voorlopige lijst opnieuw aan. Van ieder geselecteerd pand wordt een korte beschrijving in het dossier opgenomen, en een redengevende omschrijving waaruit duidelijk blijkt waarom het pand waardevol is. Foto's van het gebouw in zijn omgeving, het gebouw zelf en karakteristieke details ervan en ander beeldmateriaal wordt aan het dossier toegevoegd. Bij de definitieve selectie van de terreinen en landschappelijke elementen is ervoor gekozen de archeologische objecten apart te beoordelen. Van de groslijst zijn er elf objecten overgebleven met de hoogste waardering. De gemeente Castricum zal het traject tot het aanwijzen van Gemeentelijke monumenten in 2007 vervolgen.

Bijlage I

Waarom een WZNH Monumentencommissie?

WZNH stelt voor diverse gemeenten in Noord-Holland adviezen op over bouwvergunningsaan-vragen die betrekking hebben op monumenten. Wettelijk is daarvoor een voorwaarde dat de gemeente beschikt over een goedgekeurde monumentenverordening en een raadsbesluit waarin WZNH is aangewezen als gemeentelijke Monumentenadviescommissie (die overigens veelal monumentenplannencommissie wordt genoemd, maar dat is een term die in de monumentenwetgeving niet bestaat). Als voldaan is aan die voorwaarden, heeft de gemeente de bevoegdheid om een monumentenvergunning af te geven, conform de procedure die is beschreven in achtereenvolgens de Monumentenwet 1988 voor Rijks-monumenten, de provinciale monumentenverordening voor provinciale monumenten en de gemeentelijke monumentenverordening voor gemeentelijke monumenten. Deze vergunning maakt dan op grond van de Woningwet artikel 44 deel uit van de beoordelingscriteria voor de bouwvergunningsaanvraag. In het verleden werd veelal gewerkt met geïntegreerde Welstands- en Monumentenadviescommissies. Er werd bij de bespreking en beoordeling van bouwvergunningsaanvragen voor monumenten (met daaraan voorafgaand een monumentenvergunning) een monumentendeskundige aan de welstandscommissie toegevoegd. De commissie bracht een geïntegreerd advies uit, waarin de welstandsbeoordeling was samengevoegd met het oordeel op grond van de monumentenstatus van het betrokken object. Uit juridische literatuur over vergunningsverlening blijkt dat er bij deskundigen een voorkeur bestaat voor separate welstands- en monumentenadviezen, in afwijking van de in het recente verleden gegroeide praktijk van geïntegreerde adviezen. Immers, er is bij deze twee adviesprocedures sprake van verschillende maatschappelijke ambities en vakinhoudelijke maatstaven en redeneringen. Bij geïntegreerde monumenten- en welstandsadviezen is het voor de aanvrager en het gemeentebestuur veelal niet duidelijk dat er eigenlijk sprake is van twee adviezen met geheel eigen beoordelingsaspecten, beoordelingsredeneringen en beoordelingscriteria.

Het verdient daarom de voorkeur ze los van elkaar tot stand te laten komen en naast elkaar te rapporteren als twee separate adviezen aan de vergunningverlenende instantie. Pas als er onverhoeds tegenstrijdigheden blijken te zijn, kan, op uitdrukkelijk verzoek van de vergunningverlenende instantie (zijnde het gemeentebestuur) tot nadere afstemming worden besloten. Bovendien kunnen bij een heldere afbakening van welstandsadvies en monumentenadvies de adviserende instanties ook duidelijker aangesproken worden op de professionaliteit en juridische houdbaarheid van hun eigen advies. Bij deze inhoudelijke overweging komt nog, dat de procedure van ad hoc toegevoegde monumentendeskundigen in een geïntegreerde monumenten- en welstandscommissie inefficiënt en dus kostbaar is, omdat voor ieder afzonderlijk bouwplan voor een monument in iedere afzonderlijke gemeente een monumentendeskundige moet worden opgeroepen. Het betreffende bouwplan wordt dan maar door één monumentendeskundige op de monumentale kwaliteiten beoordeeld. Dat is in strijd met de intentie van de wetgeving, die voorziet in een Monumentenadviescommissie van meerdere deskundigen bij de beoordeling van de bouwhistorisch relevante aspecten van een bouwplan voor een geregistreerd monument.

(Gebaseerd op de brochure: WZNH, Welstandszorg Noord-Holland, adviezen over monumentenplannen, juni 2003)

Bijlage II

Aangesloten gemeenten en plantoelichters

Aalsmeer	Leo Kiep
Beemster	Jaap van Zijp
Bennebroek	Rob Perquin
Castricum	Harry Venema
Diemen	Ewald Linger
Drechterland	Paul Heilig
Enkhuizen	Klaas Gorter
Harenkarspel	Arnoud Hulst / Linda Rinkel
Heemskerk	Jos Schuilenburg
Heemstede	John van Wanum
Muiden	Glenn Vlaun
Noorder-Koggenland	Marcel van Marle
Obdam	Ed Krap / Richelle Dubbeldam
Oostzaan	Marc Mooi
Ouder-Amstel	Hans van Putten
Purmerend	Evert Zoutman / Atie Schenk
Schermer	Kees Adema
Wervershoof	Johan Tromp
Wester-Koggenland	Cor Hoek
Wieringermeer	Ben Bos
Wijdmeren	Tjerk Medemblik
Zeevang	Jaap van Zijp
Provincie NH / Monumentenwacht NH	Gerard Dammers

Bijlage III

Curriculum Vitae

Commissieleden

Drs. Marijke Beek

Marijke Beek (1952) is architectuurhistoricus. Zij heeft ruime ervaring met onderzoek, publicaties en advies over historische architectuur en stedenbouw en over ontwerp, planning en beleid, waarbij rekening wordt gehouden met de historische karakteristiek ter plaatse. Op dat gebied heeft zij vele projecten gedaan in opdracht van rijk, provincies, gemeenten en particulieren. Marijke Beek is lid geweest van de Amsterdamse Monumentenraad en de Commissie voor Welstand en Monumenten in Amsterdam. Zij werkt zelfstandig, vaak samen met geograaf Marinus Kooiman in het samenwerkingsverband Beek & Kooiman Cultuurhistorie.

Marloes van Haaren

Marloes van Haaren (1945) is architect BNA en heeft sedert 1972 haar eigen bureau. Haar werkterrein betreft in hoofdzaak de stadsvernieuwing en herstructureringsgebieden. Opdrachtgevers zijn voornamelijk woningbouwverenigingen.

Recente opdrachten: Restauratie/renovatie van woningblokken van architect De Bazel rond het Zaandammerplein te Amsterdam en reconstructie van Dudok-woningen in de wijk Liebergen te Hilversum. Nevenwerkzaamheden: Supervisor voor de bestaande bebouwing van de Gordel '20-'40 en de 19e eeuwse wijken in Amsterdam, met name t.b.v. de subsidieregeling Beter Verbeteren.

Drs. Dorine van Hoogstraten

Dorine van Hoogstraten (1971) is als zelfstandig architectuurhistoricus gevestigd in Amstelveen. Zij doet onderzoek naar Nederlandse architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur van de negentiende en twintigste eeuw. Dat onderzoek resulteert in artikelen, rapporten, boeken en lezingen. Zo werkte ze aan publicaties over de architecten Ernest Groosman en Dirk Roosenburg en aan onderzoeksrapportages over het Provinciaal Ziekenhuis te Santpoort en het Plantsoen van Kampen. Ook is ze plaatsvervangend lid van de Welstandscommissie van Amsterdam en docent architectuurgeschiedenis aan de Gerrit Rietveld Academie.

Ir. Nanette de Jong

Nanette de Jong (1962) deed, na haar studie aan de TU Delft, verschillende projecten in het buitenland als restauratiearchitect, onder andere voor UNESCO in Marokko. Zij was vijf jaar werkzaam als monumentenadviseur bij het bureau Monumenten Amsterdam. Vanaf 2003 is zij als restauratiearchitect verbonden aan de Werkgroep Restauratie, waar onderzoek naar het monument voorafgaand aan een restauratie centraal staat. Momenteel werkt zij aan de Urban Conservation van Nairobi in Kenya.

Ir. Hans Kodde

Hans Kodde (1961) startte zijn eigen architectenbureau na zijn studie aan de Technische Universiteit Delft. Sindsdien heeft zijn bureau meegewerkt aan diverse grote restauraties waaronder de Muiderpoort en de Ambtswoning te Amsterdam, Heerlijkheid Loenen te Slijk-Ewijk en het Stadsdeelkantoor Westerpark te Amsterdam.

Drs. Marinke Steenhuis

Marinke Steenhuis (1971) heeft een eigen bureau: Steenhuis stedenbouw/landschap. Het bureau richt zich op het inzetten van cultuurhistorisch onderzoek in actuele ruimtelijke opgaven en werkt in opdracht van gemeenten, woningcorporaties, projectontwikkelaars, monumentenzorg en stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten. Marinke Steenhuis is redacteur van het tijdschrift voor landschapsontwikkeling en stedenbouw Blauwe Kamer en publiceert over de geschiedenis van twintigste-eeuwse stedenbouw en landschapsarchitectuur. Zij geeft regelmatig gastcolleges en is lid van de Adviescommissie Architectuur en Stedenbouw van de gemeente Breda.

Colofon

Auteurs Dorine van Hoogstraten, Ana van der Mark, Marinke Steenhuis

Foto's Dorine van Hoogstraten

Uitgave WZNH

Emmastraat 111 1814 DP Alkmaar

Tel 072 520 44 59

Fax 072 520 44 60

info@welstandszorg.nl

www.welstandszorg.nl

Ontwerp DesignArbeid